

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *S. R.*
Cím: *Budapest — negyven éves*

Forrás: *Budapesti Hirlap*

Bp.
(Hely)

1913 XI 15
(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy
9.439

Hely

Idő
"1872/1912"

Személy

Budapest — negyven éves.

Budapest — negyven éves. Milyen hihetetlenül hangzik ez az állítás. Pedig igaz, annak ellenére, hogy Pest több száz éves multra tekint vissza. Buda a honfoglalás idejében keletkezett, Óbudát pedig a rómaiak alapították.

Szó sincs róla, Pest, Buda és Óbuda külön-külön Európa legrégibb városai közül valók, de Budapest, a három szabad királyi városból egyesített főváros csak most lép be fönnállásának ötödik évtizedébe.

Voltaképpen csak a legutolsó negyven év alatti mutatott a főváros minden tekintetben nagyarányú fejlődést, mióta Pesth városa (szigorúan *th*-val írták azelőtt minden okmányon) mintegy magához ölelte a Duna-jobbparti városokat, a melyek minden tekintetben külön-külön városokat alkottak. Együttes fejlődésről azonban nem igen lehet beszélni a most már egyesült városoknál, mert míg Óbuda azóta ugyszólván alig fejlődött, Buda (a mostani első és második kerület) szintén a régi arányokat mutatja föl a legutóbb keletkezett Lágymányos kivételével. — addig Pest régen elhagyta a régi határokat, lakóinak száma csaknem megháromszorozódott és minden tekintetben világvárosias jelleget öltött.

A pesti oldalon legkevésbé változott ez idő alatt a szűk határok közé vont Belváros. Sok régi, görbe utca eltűnt ugyan s ma négy- és ötemeletes paloták állnak azokon a helyeken, a hol azelőtt a dunai halászhalmak ponyvasátorai álltak, azonban nagyjában megmaradt minden a régiben. Nem érdektelen, hogy a Belváros régi német nevű utcái mint magyarosodtak meg az idők folyamán. A mai

Erzsébet-tér csak az 1866-iki térképeken szerepel ezzel a névvel. 1817-ben Markt-Platz volt a neve; itt tartották a régi hires pesti vásárokat s a teret földszintes és egyemeletes házak szegélyezték. Az 1838-iki árvíz azt a környéket nagyobb részben rombadöntötte s az árvíz után e helyen több új utca keletkezett. Az Erzsébet-tér szűkebbre szorult ez új építkezések következtében s új nevet is kapott: Jahr-Markt-Platz lett belőle. Idővel ezt az elnevezést sem találták megfelelőnek és Neuer Markt-Platz-ot csináltak belőle.

A mai Kálvin-tér, a melyet a múlt század elején Heu-Platznak neveztek, a 60-as évek folyamán a Széna-tér nevet kapta. De mert ugyanakkor már Széna-térnek hívták a mai budai Széna-teret is, a Kálvin-templomról Kálvin-térnek nevezték el a teret.

A mai Deák Ferenc-utca a múlt század folyamán a Bruck-Gasse, Grosse Bruck-Gasse és Nagyhid-utca neveket viselte.

Mindezekből látható, hogy az utcaneveket azelőtt elég gyakran változtatták. Ennek az volt az oka, hogy Budapestről rendszeres térkép azelőtt nem volt, az utcák nem voltak fölírással ellátva, sőt a legtöbb utcának neve sem volt. Mikor 1872-ben az egész főváros területét térképezték, meghatározták az utcák nevét is, a mi azután az utca elnevezéseket állandóbbá tette.

Igy az első, rendszeres térkép, a mely a főváros területéről készült, ma negyven éves. Ez a térkép tiszta képét adja annak a változásnak, a melyen Budapest ez alatt az idő alatt átesett; szinte rendszer nélkül épült, egyes részeiben pedig megmaradt a régiben.

A mai negyedik kerület területén megszűntek azóta a következő utcák: Lakatos-utca, Kalap-utca, Iskola-utca, Sebestyén-utca. Helyük ma be van építve. A mai Gizella-tér annak idején Régi-színház-tér volt, az Eskü-tér Hal-tér volt, a Lövész-utcából Királyi Pál-utca, az Uri-utcából Koronaherceg-utca lett.

A régi Pest Belvárosában már akkor is nagy értéke volt a teleknek, azért ezt a városrészt ugyszólván csak házak alkották, kertet nem igen lehetett találni. Délfelé menve, ott, a hol ma a Vámház-körút van (azelőtt Mészáros-utca), kezdődtek a kertek, még pedig konyhakertek. Szorgalmas bolgárok gondoskodtak ezen a helyen arról, hogy a pesti közönséget naponként ellássák a szükséges zöldségfélével; ennek a környéknek egyetlen nagyobb épülete a mai is látható Vámház volt az akkori Sótéren.

Egyébként ezen a helyen fektették le az első lóvasúti síneket is, a melyek a mai Rákóczi- és Üllői-utca vezettek, de elágaztak a nyugati pályaudvar felé is. Itt találjuk a régi Két-nyul-utcát (ma Lónyay-utca) s a Három pipa-utcát. (Ma Erkel- és Pipa-utca.) Tovább menve itt volt a mai Knežich- és Tompa-utcák helyén a Fő-utca, a mely elnevezés azért sem volt helyénvalónak mondható, mert a beépített rész magvától már nagyon is távol esett.

Fő-utcákban különben sem volt hiány ebben az időben. A mai Arany János-utcát Fő-utnak hívták, a budai Fő-utca a mai vizivárosi Fő-utca volt s Óbudán a mai Lajos-utcát hívták Fő-utcának. Ez ugyan igen sok zavart okozott hosszú időn át, de azért minden városrész csökönnyösen ragaszkodott a maga főutcájához.

A Ferencváros házai délfelé menve egyre gyérültek. A mai Ludovika táján már nagy homokbukák voltak találhatóak, azon túl pedig lakóházakat nem igen lehetett találni. Itt kezdődtek a „Pesth városi haszonbéres földek“.

A mai Ferencváros és Józsefváros közt már akkor is végighúzódott az Üllői-utca, azonban a körutnak még nyoma sem volt ebben az időben. A Ferenc-körut helyén a keskeny Malom-utca húzódott meg, míg a József-körut helyén a teljesen eltűnt Sörfőző-utcát találjuk.

A józsefvárosi utcák közül a következő változások érdemesek említésre: Türellem-utca (ma Kisfaludy-utca), Zsák-utca (ma Hunyadi-utca), Stáció-utca (ma Baross-utca), Szőlőhegy-utca (ma Madách-utca), Bodzafa-utca (ma Rökk Szilárd-utca), Sertés-kereskedő-utca (ma Népszínház-utca). Ez utóbbinak különben csak az egyik oldalán voltak házak. A Kerepesi-ut felé eső részét üres háztelkek és gyümölcsöskertek határolták.

A mai Eszterházy-utca neve: Öt-pacsirta-utca volt akkorában s a vele párhuzamosan haladó Szentkirályi-utcát Ósz-utcának hívták.

A Rókus-kórház alkotta negyven év előtt a lakott rész határát. A mai Erzsébet-köruttól kifelé menve mindegyre gyakoribbak voltak az üres telkek vagy veteményes kertek s a keleti pályaudvar környékének pocsolyáiban a vízimadarak százait puffantották le a „kiránduló“ pesti nimródok. Minthogy a vám a mai Baross-téren állott, az azonkívül eső részt már teljesen külterületnek tekintették.

Az Erzsébetváros nagy kiterjedésű területén

még igen szétszórva találjuk a házakat. A Szövetség-utca volt csak kivétel e tekintetben, annak ki volt építve mind a két oldala, bizonyára azért, mert ott nagyon olcsón lehetett a telkeket megszerezni.

Megtaláljuk egyébként a nyomát ezen a helyen a mai Csányi-utcának (akkor Kismező-utca), Klauzál-térnek (István-tér), Kazinczy-utcának (Kis-Nagykereszt-utcák), Holló-utcának (Feketesas-utca), Dob-utcának (akkor Három dob-utca).

A fölszöroltakból látható, hogy az utca elnevezéseknél gyakran alkalmaztak számneveket. Igen gyakori a 3-as szám, de ötig minden számot használtak. A Terézvárosban találjuk a Három-bárány-utcát (ma Podmaniczky-utca), Két-szív-utcát (ma Szív-utca), Három-szív-utcát (ma Desseffy-utca), Három-mozsár-utcát (ma Mozsár-utca) stb. A Teréz-körutát azonban hiába kerestük volna abban az időben, mert csak a keskeny Vas-utcát találtuk volna a helyén és csak egy kisebb részében. Azonban nem sok nyomát látjuk a mai Andrássy-utnak sem. Több apró utca helyén létesült a mai pompás Andrássy-utca elsöpörte az egykori Két-szerecsen-, Kis-két-szerecsen- és Könyök-utcákat. Az Operaház helyét a Her-

mina-tér foglalta el, a melybe beletorkollott az egykori Retek-utca (ma Révay-utca).

A Váci-körutnak abban az időben Váci-ut volt a neve s egyike volt Pest legforgalmasabb utcáinak. A Váci-körut és a Duna közt meghúzódó területen alig található néhány teljesen kiépített utca; leginkább a mai Arany János-utca (akkor Fő-ut) környékén voltak házak. Ez a hely volt azonban a gyárak és raktárak helye is s ennek tulajdonítandó az, hogy később is ezen a környékén volt a legtöbb gyár és malom a pesti oldalon.

Ott, a hol ma pezsgő élet folyik, a Lipót-körut mindkét oldalán, az üres telkek végtelennek látszó láncolata húzódott meg ezelőtt negyven évvel. Nemcsak a Lipótvárosban volt ez így, de az Erzsébetvárosban, Terézvárosban és Józsefvárosban is. Ezek az üres telkek az évek folyamán eltűntek, nagy paloták emelkedtek a helyükön s az egykori szétdarabolt, nehéz időket átélt Pest, Buda és Óbuda szabad királyi városok helyén fölépült a mai egységes székesfőváros: Budapest.

S. R.